

Ian Kershaw este autorul lui *Hitler 1889–1936: Hubris* și al lui *Hitler 1936–1945: Nemesis*, volume care au primit Wolfson Literary Award pentru istorie și Premiul Bruno Kreisky din Austria pentru cartea de politică a anului, și s-a numărat printre câștigătorii primei ediții a British Academy Book Prize. De asemenea, a mai scris *Making Friends with Hitler*, care a câștigat Premiul Elizabeth Longford pentru biografie istorică, *Fateful Choices: Ten Decisions that Changed the World, 1940–44*, și *The End: Germany 1944–45*.

Ian Kershaw este considerat unul dintre experții de frunte ai lumii în istoria Germaniei naziste și în personalitatea lui Adolf Hitler. Membru al Academiei Britanice și al Societății Regale de Istorie, a primit titlul de cavaler în anul 2002, pentru serviciile aduse în calitate de istoric.

La Editura Litera, de același autor, a apărut *Drumul spre iad. Europa 1914–1949*.

IAN KERSHAW

UN CONTINENT FRACTURAT

EUROPA, 1950–2017

Traducere din limba engleză de
ALEXANDRU ȚÎRDEA

București
2019

Roller-Coaster. Europa, 1950-2017

Ian Kershaw

Copyright © 2018 Ian Kershaw

Credit foto copertă © Bettmann/Getty Images

Ediție publicată pentru prima dată în limba engleză de

Penguin Books Ltd, Londra.

Autorul și-a declarat drepturile morale asupra acestei lucrări.

Toate drepturile rezervate.

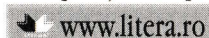

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Un continent fracturat. Europa, 1950-2017

Ian Kershaw

Copyright © 2019 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:

Alexandru Țirdea

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Aloma Ciomâzgă-Mărgărit, Georgiana Harghel

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Anca Suci

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KERSHAW, IAN

Un continent fracturat. Europa, 1950-2017/ Ian Kershaw; trad.:
Alexandru Țirdea. - București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-3761-1

I. Țirdea, A. (trad.)

821.111-31=135.1

Cuprins

Prefață.....	13
Mulțumiri.....	19
Cuvânt înainte. Cele două epoci de instabilitate ale Europei	21
1. O împărțire tensionată.....	29
2. Construirea Europei de Vest.....	76
3. Menghina	138
4. Vremuri bune	197
5. Cultura după dezastru.....	247
6. Provocări.....	305
7. Punctul de cotitură.....	364
8. Vântul schimbării de la răsărit.....	430
9. Puterea poporului	483
10. Noi începuturi	539
11. Expunere globală	596
12. Anii crizei	653
Epilog.....	718
Noua epocă a nesiguranței	718
Bibliografie selectivă	746
Lista ilustrațiilor	776
Indice.....	778

CAPITOLUL 1

O ÎMPĂRTIRE TENSIONATĂ

[...] mai probabilă este încheierea marilor războaie cu prețul prelungirii la nesfârșit a unei păci fără de pace.

George Orwell despre bomba atomică (1945)

În 1950, când efectele imediate al celui de-al Doilea Război Mondial se estompaseră, exista o nouă Europă, împărțită în două – separată de ideologie, concepții politice și socio-economice. Era începutul unei noi epoci în istoria continentului, o eră de nesiguranță fără precedent. Era o epocă modelată inevitabil de diviziunea pe care războiul o lăsase drept principala sa moștenire, precum și de primejdia înspăimântătoare a distrugerii nucleare.

Timp de mai bine de patru decenii, Războiul Rece avea să mărească distanța dintre cele două jumătăți ale Europei. Însă cele două au evoluat, în mare parte separate, având un lucru important în comun: primatul puterii militare. Această putere militară, caracteristica principală a Europei postbelice de ambele părți ale Cortinei de Fier, era acum controlată doar de două țări: Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. Ambele erau preocupate de securitate. Amândouă erau hotărâte să-și împiedice inamicul să preia controlul asupra Europei. Noutatea relației lor tensionate era faptul că, pe termen lung, aceasta se baza pe un arsenal cu o putere de distrugere atât de înfiorătoare, încât nici una dintre tabere nu a îndrăznit să-l folosească. Într-un interval de timp de doar câțiva ani, s-a ajuns la capacități de distrugere

totală: Atât Statele Unite, cât și Uniunea Sovietică – una având deja statut de superputere, cealaltă pe punctul de a-l obține – reușiseră să construiască bombe atomice până în 1949. Patru ani mai târziu, atât SUA, cât și URSS aveau bombe cu hidrogen cu putere de distrugere mult mai mare și se aflau în posesia unor arsenale nucleare capabile să distrugă întreaga populație a planetei și nu doar atât.

Între 1950 și 1962, Războiul Rece a trecut prin cea mai intensă și mai periculoasă etapă a sa. În cea mai mare parte a acestei perioade, Europa s-a aflat în centrul conflictului – o confruntare între superputeri în era nucleară ar fi avut, în orice caz, cele mai negre urmări asupra continentului european.

Fierbințeala Războiului Rece

Conflictul dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică, apărut în primii ani postbelici, a părut amenințător uneori, însă dezastul a fost evitat. Cu toate acestea, când noul deceniu nici nu începuse bine, o nouă criză amenința să aibă consecințe grave. Criză izbucnită în îndepărtata Coree era cel mai evident indiciu că Europa nu putea evita implicarea într-un conflict mondial între cele două superputeri. Dacă înainte de 1945 Statele Unite fuseseră atrase, mai mult fără voia lor, în frământările europene, cu scopul de a lupta în două războaie mondiale, acum Europa Occidentală era, esențialmente, o anexă – însă una importantă – a politicii internaționale americane. Între timp, blocul răsăritean (cu excepția Iugoslaviei, care reușise să-și impună independența față de Moscova după terminarea războiului) era angajat mult mai direct în sprijinirea Uniunii Sovietice în confruntarea sa globală cu Statele Unite.

Coreea fusese anexată de Japonia în 1910 și rămăsese sub ocupație japoneză până la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Peninsula Coreea a fost apoi împărțită în teritorii mai mult sau mai puțin egale, pe baza unei linii de demarcație

situată pe paralela 38, după un acord sovieto-american care viza divizarea temporară a administrației țării. Până în 1948, speranțele de reunificare s-au evaporat. Împărțirea a condus la coagularea unei republici comuniste în nord, în fapt un satelit al sovieticilor și văzută de Moscova ca parte a sferei sale de influență, și a unei republici vădit anticomuniste, în sud, dominată de interesele americanilor. Însă victoria comunismului în China, în septembrie 1949, după mai bine de două decenii de război civil necruțător împotriva naționaliștilor lui Chiang Kai-shek (desfășurat în paralel cu războiul extrem de sângeros împotriva invadatorilor japonezi, între 1937 și 1945), a lăsat peninsula coreeană expusă. Sudul a devenit o enclavă necomunistă într-o imensă regiune dominată de comuniști. La 25 iunie 1950, când nord-coreenii au trecut linia de demarcație și au atacat regiunea de sud a țării, confruntarea dintre superputeri a atins cote periculoase. Hotărâte să țină sub control puterea sovietică și opunându-se cu tărie perspectivei continuării expansiunii comunismului în Asia de Sud-Est, precum și în Europa, Statele Unite nu puteau accepta pierderea Coreei de Sud și ulterioara amenințare a Japoniei.

Americanii au presupus corect că atacul nord-coreean se petrecuse cu acceptul lui Stalin. În fapt, dictatorul sovietic își dăduse consimțământul cu câteva săptămâni înainte, însă nu era dispus să trimită forțe, urmărind ca asistența militară să fie furnizată de China, dacă ar fi fost nevoie. Liderii americani erau de părere că expansiunea comunistă trebuia oprită imediat pentru a preîntâmpina producerea unui efect de domino. Președintele Harry Truman susținea că dacă prăbușirea Coreei nu avea să fie oprită, atunci sovieticii aveau să „înghită Asia bucată cu bucată”. Și „dacă lăsăm Asia pradă, Orientul Apropiat se va prăbuși și nici nu bănuim ce se va întâmpla cu Europa”. Nu era ultima dată în istoria Europei postbelice când conciliatorismul eșuat al anilor 1930 era citat ca motiv de acțiune militară. „Împăciunitorii” nu reușiseră să îl oprească pe Hitler. Dacă înaintarea comunistă

nu era oprită fără întârziere, ea avea să conducă inevitabil la un al treilea război mondial.

Statele Unite au obținut susținerea Națiunilor Unite, instituție înființată în octombrie 1945, cu scopul de a apăra națiunile membre în cazul unor atacuri. Era prima situație de acest fel, iar aceasta apăruse dintr-o eroare sovietică. Atât Stalin, cât și liderii Statelor Unite au fost mulțumiți de acordul privind crearea Națiunilor Unite, obținut la Conferința de la Ialta din februarie 1945, care le garanta dreptul de veto în orice decizie supusă votului în Consiliul de Securitate, organism din care urmau să mai facă parte Marea Britanie, Franța și China. Cu ajutorul unui Consiliu de Securitate controlat de marile puteri, se credea că Națiunile Unite aveau să se dovedească mult mai eficiente decât Liga Națiunilor. Eroarea acestei presupuneri avea să fie demonstrată de nenumărate ori în timpul Războiului Rece, când folosirea dreptului de veto de către una dintre cele două superputeri avea să producă impasuri în Consiliul de Securitate. Excepția s-a petrecut în 1950, când sovieticii au boicotentat temporar Consiliul de Securitate, refuzând acordarea unui loc pentru China comunistă, iar asta a permis acordarea ajutorului necesar pentru respingerea Coreei de Nord și restabilirea păcii și securității. Stalin și-a dat seama imediat de greșeala comisă, iar sovieticii și-au reluat poziția în Consiliul de Securitate. Însă era prea târziu pentru a mai opri trimiterea forțelor Comandamentului Națiunilor Unite, în mare parte americane, în sprijinul armatei sud-coreene. La momentul terminării războiului, Comandamentul Națiunilor Unite, din care făceau parte și sud-coreeni, număra 933 000 de soldați. O majoritate covârșitoare era alcătuită din sud-coreeni (591 000) și americani (302 000). Câteva țări europene au trimis trupe în luptă: Marea Britanie și, într-un număr mai redus, Franța, Belgia, Grecia și Olanda, precum și un număr de mic de soldați din partea Luxemburgului.

Americanii au preluat inițiativa pe tot parcursul conflictului, respingându-i pe nord-coreeni din regiunea sudică,

apoi împingându-i dincolo de linia de demarcație, spre nord. Temându-se de ostilități directe cu Statele Unite, Stalin a respins cererile de intervenție din partea Coreei de Nord. De cealaltă parte, liderul chinez Mao Zedong nu era dispus să lase Coreea sub controlul total al americanilor, asigurându-le o cale liberă de acces pentru un posibil viitor atac îndreptat împotriva Chinei (ale cărei relații cu Uniunea Sovietică nu erau tocmai armonioase). Americanii părăsiseră China foarte recent, după plecarea forțelor naționaliste ale lui Chiang Kai-shek în Taiwan. În toamna anului 1950, Mao a trimis numeroase forțe militare, ajungând în cele din urmă la 300 000 de soldați, forțând astfel Armata a 8-a americană la o retragere plină de panică. Acesta era un prim indiciu că Occidentul trebuia să accepte China ca mare putere militară. În două luni, toată Coreea de Nord a reintrat sub controlul comuniștilor, iar capitala Coreei de Sud, Seul, s-a prăbușit. Alarmați, liderii de la Washington au luat în considerare un bombardament nuclear.

Statele Unite încă se bucurau de supremația absolută – 74 la 1, conform unor estimări – în privința arsenalului nuclear operațional, în comparație cu Uniunea Sovietică. Însă care aveau să fie țintele? Având în vedere că războiul era purtat în sate coreene în cea mai mare parte, răspunsul nu era ușor de găsit. Totodată, trebuiau luate în calcul perspectivele escaladării masive a unui război esențialmente regional, cu posibilitatea invadării Europei Occidentale de către sovietici sau chiar cu bombardamente nucleare vizând orașe europene. Spre sfârșitul anului 1950, perspectiva transformării conflictului într-un al treilea război mondial era una reală. Comandanții militari americani au alcătuit o listă de orașe-țintă din Rusia și China și luau în considerare un ultimatum adresat Chinei, cerând retragerea acesteia dincolo de râul Yalu. Dacă era necesar, se putea apela la „utilizarea neîntârziată a bombei atomice”.

Înțelepciunea a avut ultimul cuvânt. Astfel, până în primăvara anului 1951, timp în care ofensiva chineză fusese blocată cu

multă vărsare de sânge, americanii au redobândit conducerea, iar trupele Comandamentului ONU au reușit, în cele din urmă, să respingă armata comunistă. Pentru următorii doi ani, ambele tabere au rămas blocate într-un teribil război de uzură. După armistițiul încheiat în iulie 1953, Războiul Coreean s-a terminat la fel cum începuse, fiecare tabără fiind situată dincolo de linia de demarcație de pe paralela 38. Războiul sângeros, care a durat vreme de trei ani, s-a soldat cu aproape trei milioane de morți și răniți – marea majoritate coreeni din ambele tabere. Pierderile americane s-au ridicat la circa 170 000 de oameni, dintre care peste 50 000 de morți, în vreme ce contingentele europene au suferit 8 000 de pierderi, în majoritate britanici.

Deși evenimentul a avut loc la mare depărtare și nu a avut țări europene în prim-plan, Războiul Coreean a avut consecințe importante pentru Europa, rezultate din creșterea dramatică a cheltuielilor pentru apărare ale americanilor. Prima explozie a unei bombe nucleare sovietice, în august 1949, înainte de începerea Războiului din Coreea, în punctul de testare de la Semipalatinsk, situat în Kazahstanul de astăzi, îi pusese deja pe gânduri pe americani în privința urgenței de a continua progresele în tehnologia nucleară pentru a-și păstra avansul față de sovietici. Președintele Truman a cerut nu doar accelerarea producției de bombe nucleare, ci și realizarea unei „superbombe”, la 31 ianuarie 1950. Cheltuielile militare erau deja programate să escaladeze, însă Războiul din Coreea le-a făcut să ia o amploare neașteptată. Într-un an, bugetul de apărare al Statelor Unite a crescut de peste patru ori. În 1952, cheltuielile militare însemnau puțin sub o cincime din produsul intern brut al Americii, în creștere de la nivelul de sub 5% înregistrat cu trei ani mai devreme. La 1 noiembrie 1952, americanii au demarat primul test al propriei „superbombe” – o bombă cu hidrogen care „a acoperit întregul orizont” și a ras de pe fața pământului insula unde a avut loc explozia (atolul Eniwetok). După numai nouă luni, la 12 august 1952, sovieticii au urmat exemplul

americanilor, cu un test în deșertul Asiei Centrale. Ulterior, Winston Churchill avea să vorbească, pe bună dreptate, despre „noua teroare care aduce egalitatea în domeniul anihilării”.

Deloc surprinzător, americanii s-au simțit obligați să își re-evalueze nu doar cheltuielile, ci și angajamentele internaționale în lumina unei politici globale de control a amenințării sovietice, percepută ca un pericol tot mai iminent. Evident, această decizie a afectat Europa. Americanii gândeau tot mai mult în termeni militari ajutorul acordat Europei. Planul Marshall, inițiat în 1947 pentru a stimula redresarea economică postbelică a Europei prin furnizarea a circa 13 milioane de dolari pe parcursul a patru ani, a fost lichidat. Însă până la sfârșitul anului 1951, ajutoarele militare americane acordate Europei au ajuns să totalizeze aproape 5 miliarde de dolari. În 1952, odată cu creșterea producției de arme generată de Războiul din Coreea, 80% din ajutorul american oferit Europei de Vest era direcționat în scopuri militare în locul proiectelor civile de reconstrucție.

În aprilie 1949 luase ființă Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), ca alianță care aducea la un loc 12 țări – Statele Unite, Canada, Marea Britanie, Franța, Italia, Danemarca, Norvegia, Olanda, Belgia, Luxemburg, Portugalia și Islanda (cu o largire produsă în 1952, pentru a include Grecia și Turcia) –, în apărarea Europei Occidentale. Însă pentru conducătorii americani era evident de la bun început că puterea armată a NATO era insuficientă. Totodată, ei erau de părere că țările europene ar fi trebuit să contribuie mai mult la propriile cheltuieli de apărare; Statele Unite, care deja începeau să se vadă drept gardianul planetei, nu mai puteau să suporte povara extrem de disproporționată a apărării Europei. Prin urmare, fiecare dintre partenerii europeni ai NATO a crescut bugetul de apărare. Fiindu-i interzisă producția de arme, dar producând echipament militar, piese și vehicule într-un număr tot mai mare, Germania de Vest a beneficiat enorm de pe urma cererii de oțel, crescându-și producția cu peste 60% între 1949 și 1953 – un

imbold dat noului „miracol economic“. Cheltuielile trebuiau să fie convertite în putere militară. Așadar, la o reuniune NATO de la Lisabona, în 1952, membrii organizației au decis să formeze cel puțin 92 de noi divizii militare în doi ani.

Cu toate acestea, exista un aspect evident care nu putea fi ignorat. Consolidarea NATO nu putea avansa prea mult fără reînarmarea Germaniei de Vest. La un timp atât de scurt după ce fusese nevoie de crearea unei mari alianțe militare pentru a anihila puterea militară germană, pentru totdeauna după toate aparențele, perspectiva militarismului german recrudescențat nu prezenta o atracție prea mare pentru vecinii săi europeni (de altfel, deloc surprinzător, ea îi îngrozea și pe sovietici). Americanii ridicaseră problema reînarmării Germaniei de Vest încă din 1950, la puțin timp după izbucnirea Războiului din Coreea. Ei au continuat să facă presiuni în acest sens, iar partenerii vest-europeni din NATO au fost nevoiți să recunoască faptul că situația nu era lipsită de logică. De ce americanii plăteau pentru apărarea Europei, dacă europenii erau dispuși să facă doar atât de puțin? Din perspectiva europeană, existase teama persistenței că Statele Unite puteau chiar să se retragă de tot din Europa, așa cum făcuseră după 1918 și cum își imaginaseră inițial după cel de-al Doilea Război Mondial. Totodată, exista nevoia unei garanții că Germania de Vest avea să rămână alături de alianța occidentală, lucru pe care Stalin era pregătit să îl testeze în 1952, cu o propunere oficială – respinsă imediat de liderii occidentali –, fluturată dinaintea ochilor germanilor, de apariție a unei Germanii unificate și neutre. În Occident, inițiativa lui Stalin a fost interpretată ca o tentativă de a-i determina pe americani să părăsească Europa. De asemenea, în mod evident urmărirea scopul de a bloca implicarea tot mai puternică a Germaniei Federale în alianța occidentală (pe care guvernul vest-german condus de cancelarul Konrad Adenauer era dornic să o obțină). Situația era acum strâns legată de chestiunea forțelor armate vest-germane.

Încă din 1950 a apărut o propunere care părea să ofere o posibilă rezolvare a dilemei privind modul în care Germania de Vest putea fi transformată într-o putere militară fără a îndepărta țările europene care se opuneau cu vehemență unui asemenea pas; în mod oarecum surprinzător, această soluție a venit din partea Franței. Propunerea franceză, înaintată în octombrie 1950 de prim-ministrul René Pleven, urmărea blocarea accesului Germaniei de Vest în NATO, respectând astfel dorința americanilor, prin formarea unei organizații europene de apărare care urma să includă Germania, dar, totodată, să o țină sub control. Propunerea prezenta ideea unei armate europene care includea o componentă vest-germană aflată sub comandă europeană, nu germană (garantând în mod efectiv o supervizare franceză). Această propunere a constituit baza viitorului tratat de întemeiere a Comunității Europene pentru Apărare, semnat în mai 1952.

Denumirea alianței era derutantă. Ideea Comunității Europene pentru Apărare nu includea nici măcar toate țările Europei Occidentale. De la bun început, ea s-a confruntat cu problema fundamentală care avea să dea peste cap toți pașii spre integrarea europeană din viitoarele decenii: cum puteau fi create organizații supranaționale și, în același timp, să fie menținută suveranitatea națională a statelor membre. Planul Schuman din 1950 (purtând numele ministrului de Externe francez Robert Schuman) a format baza Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, constituită cu un an mai târziu, care avea să se dovedească stadiul embrionar al pieței comune și a ulterioarei Comunități Europene. Membrii alianței erau Franța, Germania de Vest, Italia, Olanda, Belgia și Luxemburg. Marea Britanie a preferat să păstreze distanța. Comunitatea Europeană pentru Apărare a fost construită pe același model, cu aceiași membri. Însă, deși Marea Britanie, având, alături de Franța, cea mai mare armată din Europa, a acceptat ideea structurii europene pentru apărare și s-a angajat să coopereze prin intermediul NATO, nu

a devenit membră. Marea Britanie nu era pregătită să trimită trupe pe termen nelimitat în apărarea Europei sau să ia parte la un proiect al cărui scop era de „a pregăti drumul către o federație europeană”, conform afirmației din 1952 a lui Anthony Eden, ministrul de Externe britanic. Restrângerea suveranității naționale implicată de statutul de membru al unei organizații suprastatele, precum Comunitatea Europeană pentru Apărare, era o idee la care nu se putea reflecta. Țările scandinave din NATO au adoptat același punct de vedere. Așadar, Comunitatea Europeană pentru Apărare a fost restrânsă la țările care începeau să ajungă la un acord comun în privința politicii economice, așa cum se intenționase inițial. Însă tratatul trebuia ratificat, iar acesta a fost momentul care a afectat tocmai țara care venise cu ideea: Franța. Și în acest caz, chestiunea suveranității naționale a fost decisivă. Când ratificarea tratatului a fost pusă pe masa parlamentului francez, la 30 august 1954, ea avut parte de o respingere răsunătoare. În acest context, dispariția Comunității Europene pentru Apărare părea inevitabilă.

Nu același lucru se putea spune despre reînarmarea Germaniei. Adenauer regretase profund respingerea tratatului, văzută ca un pas important către integrarea Germaniei de Vest. Inițial, el a interpretat votul din parlamentul francez drept o distrugere a propriilor speranțe de redobândire a suveranității germane. Însă, în realitate, odată cu acest eșec s-au deschis perspectivele pe care Adenauer și le dorise dintotdeauna (alături de britanici și de americani): militarizarea Germaniei de Vest ca membru deplin al NATO și recunoașterea țării sale ca stat suveran. Vremurile erau favorabile unui astfel de pas. Stalin murise în martie 1953. Războiul din Coreea se încheiase; Germania de Vest era puternic angajată în alianța cu Europa Occidentală; în plus, ideile mai vechi privind neutralitatea și reunificarea Germaniei (pe care opoziția social-democrată, sprijinită de o proporție importantă a opiniei publice germane, a continuat să le susțină) fuseseră de mult îngropate. La conferințele de la

Londra și Paris, în septembrie, respectiv octombrie 1954, membrii NATO au decis să pună capăt ocupației Germaniei (deși trupele aliate aveau să rămână acolo cu acceptul Germaniei), să recunoască suveranitatea Germaniei de Vest și să includă Republica Federală în NATO. Pe 5 mai 1955, Germania de Vest și-a obținut suveranitatea statală. Patru zile mai târziu, a devenit membră NATO. Republica Federală deținea acum dreptul de a avea o armată (nu mai mare de 500 000 de soldați), forțe aeriene și navale, însă fără dreptul de a poseda arme nucleare.

Din perspectiva sovieticilor, evoluțiile occidentale erau deosebit de îngrijorătoare. Statele Unite erau singura țară care folosisese bomba atomică într-un război. Fusesse prima țară care construise bomba cu hidrogen. Intervenise militar în Coreea. Era lideră în cursa pentru înarmare. Iar acum își consolidase alianța antisovietică în Europa de Vest. Uniunea Sovietică a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a preveni acest lucru. În 1954, fiind alarmată de perspectiva recrudescenței „militarismului german”, Uniunea Sovietică le sugerase puterilor occidentale dorința de a intra în NATO – sugestie imediat respinsă de Occident.

De vreme ce propunerile oficiale ale sovieticilor s-au lovit de un zid puternic, iar NATO era percepută ca o alianță agresivă îndreptată împotriva Uniunii Sovietice și dominată de personalități belicoase din conducerea americană, nu a fost de mirare că riposta față de includerea Germaniei de Vest în NATO a venit după numai zece zile, la 14 mai 1955, odată cu formarea Pactului de la Varșovia. Acestaunea Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, Albania și Republica Democrată Germană (RDG) într-o alianță militară cu Uniunea Sovietică. În același timp, URSS căuta să își îmbunătățească relațiile cu țările europene „fluctuante”, importante din punct de vedere strategic, în special Iugoslavia și Austria, pentru a se asigura că acestea nu aveau să fie atrase în alianța occidentală. Schisma iugoslavă, care a generat o răceală totală odată cu ruptura dintre Tito și Stalin din 1948, a fost încheiată, cel puțin oficial,